

VAMPİR FİGÜRÜNÜN SİNEMA VE DİZİ FİLMLERDE UYARLANMASI TÜRKİYE ÖRNEĞİ: YAŞAMAYANLAR

ADAPTATION OF VAMPIRE FIGURE IN CINEMA AND SERIALS TURKEY CASE: YAŞAMAYANLAR

Bilgehan Ece ŞAKRAK*

ÖZ: Edebiyat, hiç kuşkusuz ki hem sinemanın hem de televizyonun modern dünya insanının hayatına girdiği ilk zamanlardan bugüne kadar, teknolojiyle birlikte sürekli ilerleyen bu iki mecra için üretilen kurmaca yapımların beslendiği en önemli kaynaklarından biridir. Vampirler ise yüzyıllardan beri hem sözlü, hem yazılı, hem de görsel-işitsel sanatların korku türüyle özdeşleşen en ikonik imgelerden birisidir. Vampirlerle ilgili çok geniş bir yazınsal alan bulunmasına rağmen Bram Stoker'ın 1896'da yazdığı ünlü romanı *Dracula*, belki de sinema ve televizyon için uyarlamasının en çok yapıldığı romandır. Bu nedenle *Dracula*'nın vampir anlatısının büyük ölçüde karakteristiğini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmada, *Dracula*'nın vampir miti içindeki yerine değinilmiş; sinema ve televizyondaki vampir mitiyle ilgili birçok uyarlamanın karakteristiğini oluşturan *Dracula*'yı esas alan örneklerle yer verilmiş; korku, canavar ve kurban ilişkisi "ötekilik" üzerinden değerlendirilmiştir. Bu kuramsal çerçeve dâhilinde, *Dracula*'ya dayanan vampir anlatısının, Türkiye'de Eylül 2018- Ekim 2018 tarihleri arasında toplam sekiz bölümden oluşan yerli vampir dizi filmi *Yaşamayanlar*'daki dönüşümü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dracula, vampir, uyarlama, sinema, dizi film.

ABSTRACT: Literature is undoubtedly one of the most important sources of fictional productions produced for these two channels, which are constantly advancing along with technology, from the early times when both cinema and television entered the life of the modern world people. Vampires have been one of the most iconic images that have been identified with the horror genre of both oral, written, and audio-visual arts for centuries. Although there is a very large literary field about vampires, Bram Stoker's famous novel *Dracula*, written in 1896, is perhaps the most adapted novel for cinema and television. Therefore, it would not be wrong to say that *Dracula* constitutes largely the characteristic of vampire narrative.

In this study, the place of *Dracula* in the vampire myth is mentioned; examples based on *Dracula*, which constitute the characteristics of many adaptations about vampire myth in cinema and television are given; the relationship between fear, monster and victim is evaluated in relation to "otherness". In this theoretical frame, Turkish vampire serial *Yaşamayanlar*, released in September 2018-October 2018 as eight episodes, is examined in the meaning of transformation of vampire narrative based on *Dracula*.

Keywords: *Dracula*, vampire, adaptation, cinema, serial.

* Dr. Öğretim Üyesi - İstanbul Kültür Üniversitesi İletişim Tasarımı Bölümü / İstanbul - ecesakrak@gmail.com

This article was checked by Turnitin.

1. Giriş

Farklı coğrafyalarda ve tarihsel dönemlerde, benzer düşsel varlıklar biçiminde farklı kültürel metinlere giren imgelerin en güçlülerinden biri hiç şüphesiz ki vampirlerdir. Bu düşsel varlığın birbirinden farklı toplumlardaki varoluşu, temsil biçimlerindeki değişik yaklaşımları da beraberinde getirir. Bu durum, düşsel ama olabildiğince güçlü olan vampir imgesinin barındırdığı anlamlar bağlamında, içinde belirlediği kültürü besleyen toplumsal hafızanın nasıl canlı tutulduğuyla sıkı bir ilişki içindedir.

Borges (2018: 53), Doğu ve Batı kültürlerinin toplumsal hafızasını şekillendiren metinlerde yer alan mitolojik ve masalsi yaratıkları derlediği çalışması *Düşsel Varlıklar Kitabı*'nda şöyle der: "Evrenin anlamı konusunda ne denli cahilsek, ejderhanın anlamı konusunda da o ölçüde cahilizdir, ama ejderha imgesinde çekici gelen bir şey vardır, o yüzden de ejderhaya çok farklı yerler ve çağlarda rastlarız. Ejderha... deyim yerindeyse onsuz edilemez bir canavardır." Çünkü canavar, farklı dönemlerde farklı toplumlar için temsil ettiği şeyler bağlamında, güçlü bir metaforudur; ve bu metafor, toplumla, özellikle kurmaca kültür ürünleri aracılığıyla buluşur. İşte, tarihsel olarak dönemden döneme ve toplumdan topluma göre içinde barındırdığı metaforik anlamların yeniden kodlanarak kurmaca kültür ürünleri aracılığıyla topluma sunulduğu canavar figürlerinin en önde gelenlerinden birisi de vampirlerdir.

Bu noktada, özellikle birçok alana kaynak oluşturması göz önünde bulundurulduğunda edebi literatürü besleyen güçlü vampir imgeleri, oldukça eskilere dayanmakta, konuyla ilgili geniş bir yazınsal alan bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada, referans olarak alınan vampir imgesi, popüleritesi ve uyarlamalardaki sıklığı nedeniyle ikonlaşmış bir figüre dönüşmüş Bram Stoker'ın *Dracula*'sıdır. Bu nedenle çalışmanın inceleme konusunu oluşturan *Yaşamayanlar* dizi filmindeki anlatı ve temsil biçimleri *Dracula*'yla ilişkilendirilerek değerlendirilecektir.

Bu bağlamda, öncelikle *Dracula* ve vampir mitine; ardından sinema, dizi film, televizyon filmlerinde popüler hale gelen *Dracula* ve *Dracula*'dan beslenerek anlatısını oluşturmuş yapımlara değinilecek; canavar ve kurban ilişkisi değerlendirilecektir. İkinci bölümde çalışmanın Türkiye örneği olarak seçilen *Yaşamayanlar* dizi filmi çözümlenecek, *Yaşamayanlar*'ın, *Dracula* romanı ve ona büyük ölçüde sadık kalınarak yapılmış uyarlamalarla benzerlik ve farklılıkları saptanacaktır. Son bölümde ise sonuç ve değerlendirmeye çalışma tamamlanacaktır.

1.1. *Dracula* ve Vampir Miti

Dracula, hem karakter, hem de içinde yer aldığı anlatı bağlamında vampir mitinin kurgusal olarak yapılandırılmış belki de en popüler ikonlarından. Bram Stoker, kendinden önceki edebi örneklerle

dayanarak *Dracula*'yı tarihi folklorik unsurlarla bezemiş, cinsel çağrışımlarla zenginleştirmiş ve antik edebiyattan beri boy gösteren kan emicileri gözden geçirerek yapıtını oluşturmuştur (Scognamillo, 2014: 84). Stoker'ın eserini oluşturmak için yararlanabileceği gerçek hayattaki vakalarla ilişkili olarak, vampirlerin varlığının iddia edildiği ilk kayıtlara, Batılı yetkililerin Doğu Avrupa'da 18. Yüzyılda tutmuş oldukları kayıtlarda rastlanmaktadır (Özkaracalar, 1999a: 27). Bu doğrultuda eski dönemlerde, ölen kişinin vampire dönüştüğü iddiasıyla görevlilerin harekete geçerek raporlar tutmaları, şahitlikler yapmaları, mezarların açılması, bu doğrultuda mahkemelere taşınan onca davanın varlığı, gerçek hayatta vampirin, dönem dönem inanılan, sorgulanan, araştırılan bir fenomen olarak toplumu meşgul eden bir konu olduğunu göstermektedir. Stoker, Kont Dracula olarak yarattığı karakteriyle, tarihte gerçek bir kişilik olan, Kazıklı Voyvoda olarak da bilinen Eflak Prensi Vlad Tepeş'i işaret etmiştir. Vlad Tepeş, Osmanlı'ya karşı Hristiyanlığın savunucusudur; siyasal tutumu, sert kişiliği ve işkenceleriyle ünlüdür (Er Pasin, 2013: 278-279). Özellikle onun "Kazıklı Voyvoda" olarak anılmasını sağlayan, 1462'de başkent Tirgovişte'yi kuşatmaya hazırlanan Türklerin, kentin 100 km kuzeyindeki bir ormanda karşılaştıkları işkence manzarasıdır. III. Vlad, yirmibin kadar Türk tutsağı kazıklara oturtmuş, bedenlerinin yırtıcı hayvanlarca parçalanmasına izin vermiş, tüm bölgeyi çürümüş et kokusuna terk etmiştir (Florescu ve McNally, 2000: 173,175).

Florescu ve McNally (2000: 59, 271-272), *Drakula ya da Kazıklı Voyvoda Eflak Prensi III. Vlad Tepeş'in Yaşamı* adıyla yayımladıkları eserde, onbeşinci yüzyılda yaşamış tarihi karakter Eflak Prensi III. Vlad Tepeş'in gerçek dünyasına ve halkı için göstermiş olduğu mücadelelere yer vermiş, Stoker'ın kurmacası *Dracula*'yı tasarlarken III. Vlad'la kurduğu bağlantılara değinmişlerdir. Gerçekte vatanının savunucusu ve halkına göre kahramanı olan III. Vlad, kurmacada korkunçluğu ve kötülüğü ön plana çıkarılmış bir karakterdir. Öyle ki, Rumence'de "drac" sözcüğü hem "ejderha" hem de "şeytan" anlamına gelmektedir. "Dracul" ise Latince "ejderha" anlamı taşımaktadır. Ejderha Tarikatı'nın üyesi III. Vlad, görevi nedeniyle onurlandırılır; kendini savaşmaya adanmış bir "drakonist" olduğu için de "Dracul" şeklinde adlandırılır. Aslında bu ad, III. Vlad'ın kahramanlığı nedeniyle kullanılmıştır ve kesinlikle karanlık güçlerle ilişkili kötü bir kişilik anlamına gelmemektedir. "Dracul"un sonuna eklenen "a", kelimeye "ejderhanın oğlu" anlamı vermektedir. "Dracula" adıyla ilgili olumsuz yorumlar, sonraları, *Dracula* karşıtları tarafından üretilmiştir ve romanda da karanlık karakter Kont Dracula, gerçekteki anlamıyla örtüşmeyen bu isimle adlandırılmıştır. *Dracula*, tarihçilerin üzerinde tartıştıkları, efsaneleşmiş tarihi kişiliklerden yalnızca biridir. Stoker'ın, tüm zamanların en korkunç ve kalıcı vampir hikâyesini tasarlarken gerçek hayatta halkı tarafından önder kabul edilen yarı karanlık ve efsaneleşmiş III. Vlad Tepeş'i seçmesi, bu efsanenin gizeminin kurmacaya sunabileceği katkı nedeniyle,

Stoker'ın eserinin eskimeyen popüleritesini canlı tutan başarılı bir tercih olmuştur.

Dracula'da III. Vlad Tepeş ve Romanya bağlantıları kurmacayla harmanlanmış olsa da, Rumen folk kültüründe Dracula ve vampir miti ilişkisine rastlanmaması (Nandris, 1966: 369), bu kurmacanın neredeyse tamamen işaret ettiği coğrafyanın dışında tasarlandığını göstermektedir. Stoker'ın bu tasarımda bir araya getirdiği gerçek ya da kurmaca parçaların özellikle aynı coğrafya üzerinde toplanması, yazarın kişisel ilgisinden kaynaklı hayali bir seçim olarak değerlendirilebilecek niteliktedir.

Onaltıncı yüzyılda Macaristan'da yaşamış toprak sahibi zengin Ferenc Nadasdy'nin, gençliğini korumak için genç kızların kanıyla yıkandığı iddia edilen karısı Kontes Erzsébet Bathory, kurmaca vampir imgesinin yaratılmasında, Stoker'ın kendisinden esinlenmiş olabileceği gerçek bir karakterdir. Sheridan Le Fanu'nun *Carmilla* (1897) romanı da kadın vampir karakteriyle, Stoker'a *Dracula*'yı tasarlamasında fikir vermiş olabilecek, kurmaca kadın vampir imgesidir. Ayrıca *Daughters of Darkness* (*Karanlığın Kızları*) (1971) Bathory'e (Teleky, 1997: 90-91), *The Blood Spattered Bride* (1972) Fanu'nun *Carmilla*'sına doğrudan işaret eden lezbiyen vampir figürleriyle, *Dracula* dışında, sinema tarihinde kültleşmiş lezbiyen vampir filmlerinin öncülleri olarak yerini almıştır. Dünyada kadın hareketlerinin yükselişte olduğu 70'li yıllarda, kadın vampir filmlerinin arka arkaya üretilmesini, o süreçte içinde bulunulan politik arka planla ilişkilendirmek anlamlıdır. Bu vampir filmlerinde kadın vampirler, erkek egemen bakış açısının karşısında yer alırlar.

Bram Stoker, vampir mitine kendisi de bir şeyler katmıştır. Örneğin görüntüsünün aynada yansımaması, gölgesinin olmayışı, haçlardan ve kutsal sudan, kutsal ekmekten korkuyor oluşu, sarmısak kokusuna yaklaşmaması, gündüz gücünü kaybedip güneş ışığının onu yok edebilmesi, yarasa ve kurda dönüşüp duman ya da sis olabilmesi, fiziksel olarak çok güçlü olması, teninin ölü gibi bembeyaz oluşu, nefesinin çok kötü kokması, avuçlarının kılılı olması gibi özellikler Bram Stoker'ın yaratıcılığına dayanmaktadır (Scognamillo, 2014: 96). Bugün vampir mitiyle özdeşleşerek genel olarak akıllarda kalan ve hem sinemada hem de televizyonda boy gösteren vampirlere ilişkin klişeleşmiş bir çok unsurun, Bram Stoker'ın yaratıcı hayal gücüne dayandığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Dracula romanının anlatısı, karakterlerin günceleri ve birbirlerine yazdıkları mektuplarla ilerler. Öykü, Jonathan Harker'ın İngiltere'de mülk edinmek isteyen müşterisi Kont Dracula'yla görüşüp gerekli belgeleri imzalatmak için Dracula'nın Karpat Dağları'ndaki ürkütücü şatosuna gelmesiyle başlar. Harker'ın yolda karşılaştığı köylüler ve çingenelerin anlattıklarına göre Dracula şeytani korkunçluğa ve kötülüğe sahip bir varlıktır. Harker başlangıçta duyduklarına batıl inanç gözüyle bakar, ancak

şatoda karşılaştıkları, anlatılanlarla örtüşür niteliktedir. Harker, şatoya kapatıldığını anlar ve gündüzleri kaçmak için yol arar. O, şatoda hapsolmuşken, Kont Dracula içine konduğu tabutun gemiye bindirilerek Carfax kasabasında satın aldığı malikaneye gönderilmesini sağlar. Carfax'a ulaşan Kont, şatodayken şatodayken fotoğrafını görüp etkilendiği, Harker'ın nişanlısı Mina'nın peşine düşer. Harker şatodan kaçır, türlü zorlukları atlatarak İngiltere'ye gelir. Döndüğünde Dracula'nın Mina'nın arkadaşı Lucy'e saldırdığı, ve Mina'nın da peşinde olduğunu fark eder. Dracula'yı yok etmek için Jonathan Harker, Lucy'nin nişanlısı Lord Godalming, vampir avcısı Doktor Abraham Van Helsing, Doktor Seward, Amerikalı Quincey P. Morris iş birliği yapar. Lucy'nin gerçek bir ölü gibi ölmediğini, vampire dönüştüğünü anlayınca tabutunu açarak kalbine kazık çakarlar ve onu gerçek ölüme kavuştururlar. Bu sırada Mina, Dracula'nın etkisine girmiştir. Vampire dönüşmek isteyen Renfield ise Dracula'dan emir alıp yerine getirmek için can atar durumdadır. Kont, durumu anlaşılır da çıkmaza girince, şatosuna dönmek ister ama kaçamaz, kalbine çakılan kazıkla ortadan kaldırılır (Stoker, 2009).

Frayling (2009: 78-79), *Dracula'yı* değerlendirirken romanın emperyalizmin yükselişte olduğu bir dönemde yazıldığı için o dönemin özelliklerini yansıttığını düşünmekte; işçi sınıfını, kadınları, çingeneleri aşağıladığını; Doğu'yu da tekinsizlikle ilişkilendirildiğini ifade etmektedir. Toplumsal resmi oluşturan karakterlerin görevi ise, dışarıdan gelen Kont Dracula'nın İngiltere'yi sömürgeleştirmesini engellemektir. Moretti'nin (2005: 114-118) bu noktadaki düşünceleri de yer yer aynı paralelliktedir. *Dracula*, on dokuzuncu yüzyılda varolmuştur ve onun olumsuzlamasını içerir. Bu burjuva yüzyılında tekeli yoğunlaşma Britanya'da daha azdır ve Britanya'ya göre daha yabancı olduğu için tehdit edici bir dış tehlikedir. Dracula karakteri Britanyalı değildir ve kurulu düzene dışarıdan gelmiş bir tehdittir; oysa karşısındaki karakterler tamamen Britanyalıdır. O, sözde bir aristokrattır; şatosunda yalnız, lüksten uzak ve yaşamayan bedeninin varlığını devam ettirebilmek için kana muhtaçtır. Bu beden somut bir görüntüsü dahi aynada belirmez; değişim değeri olan ama kullanım değeri bulunmayan para gibidir. Bu nokta, sermayenin, tıpkı bir vampir gibi yaşayan emeğin kanını emerek yaşayabileceği ve ne kadar çok emeğin kanını emerek sömürebilirse o kadar güçlenebileceğine ilişkin, Marx'ın kapitalist sistem ve vampir arasında kurduğu analogiyi hatırlatır (Marx, 1976: 342'den akt. Moretti, 2005: 114-115).

1.2. Sinema, Dizi Film, Televizyon Filmlerinde Vampir Dracula

Sinemada Bram Stoker'ın *Dracula'sından* uyarlanan ilk yapım, Kont Dracula'yı anlatan ve dünya sinema tarihinde Alman dışavurumculuğunun en kült yapımları arasında yer alan F. W. Murnau'nun *Nosferatu, eine Symphonie des Grauens* (*Nosferatu, Bir Dehşet Senfonisi*) adlı 1922 yapımı, yasal olmayan uyarlamasıdır. Ancak Dracula'yı Dracula olarak tanıyabilmek

için, tamamen yasal bir uyarlama olan Tod Browning'in yönettiği, Bela Lugosi'nin oynadığı Amerikan Universal şirketinin 1931 yapımı *Dracula* filmine bakmak önemlidir. Nosferatu ne kadar yaşayan bir ölü görünümündeyse, Dracula cezbedici bir dünya insanı görünümündedir ve zaman zaman gotik unsurları geride bırakarak modern dünyada var olduğunu hissettirmektedir. *Dracula*'nın dünya çapında başarı kazanmasıyla Universal Stüdyoları, anlatıya yeni karakterler ekleyerek *Dracula's Daughter* (*Dracula'nın Kızı*, 1936), *The Son of Dracula* (*Dracula'nın Oğlu*, 1943) gibi yapımlarla, ardından da *The House of Frankenstein* (*Frankenstein'in Evi*, 1944), *The House of Dracula* (*Dracula'nın Evi*, 1945), *Abbott and Costello Meet Frankenstein* (*İki Açık göz Frankenstein'a Karşı*, 1948) gibi farklı hikâyelerin canavarlarını takım halinde bir araya getirdikleri yeni hikâyelerle izleyici karşısında sergilemişlerdir (Scognamillo, 2006: 65-68). 1950'li yıllarda İngiliz Hammer firması, *Dracula*'nın en kült yapımlarından birine imza atmıştır: Christopher Lee ve Peter Cushing'nin oynadığı, Terence Fisher'in yönettiği 1957 yapımı *Dracula*, *The Horror of Dracula* (*Dracula*, *Dracula'nın Dehşeti*), romanın genel çizgisini takip etse de senaryodaki bazı değişikliklerle beyaz perdede yerini almıştır. Ardından değişik senaryolardaki *Dracula* filmleri Hammer Stüdyoları tarafından 70'li yıllara kadar üretilmeye devam etmiştir. Meksika'da çekilen kadın vampir filmi *Las Vampiras* (*Dişi Vampirler*) (1968); siyah vampir *Blacula* (1972), F. Ford Coppala'nın çektiği *Bram Stoker's Dracula* (*Bram Stoker'in Dracula'sı*) (1992) ve daha niceleri beyaz perdede izleyicisiyle buluşmuştur. *Dracula*, özellikle 1970'lerde tamamen uluslararası bir figür haline gelmiş olup İspanya, İsviçre, Fransa, Almanya, İtalya, Avustralya, Filipinler, Japonya, Kore, Rusya ve daha birçok ülke, kendi *Dracula*'sıyla filmler üretmiştir. Son yıllarda, ismi *Dracula* olmasa da, *Twilight* (*Alacakaranlık*)(2008, 2009, 2010, 2011, 2012) serisi, melezleşmiş vampir imgesiyle küresel ölçekte popülerlik kazanmıştır.

Vampir *Dracula*'nın Batılı örnekleri, sinema perdesinden taşarak televizyon ekranlarında da boy göstermiştir. Bu yapımlar televizyona *Dracula* (Patrick Dromgoole, 1969) gibi televizyon filmleri ya da *The Curse of Dracula* (*Dracula'nın Laneti*) (1979) ve *Dracula: The Series* (*Dracula Dizisi*) (1990-1991) gibi dizi filmlerle taşınsa da başlangıçta beyaz perdedeki itibarı görmemiştir (Scognamillo, 2006: 73). Diğer yandan belirtmek gerekir ki adı *Dracula* olmayan, ancak vampir mitini yansıtırken *Dracula*'dan esinlenen birçok dizi film de izleyici karşısında boy göstermiştir. *Buffy the Vampire Slayer* (*Buffy Vampir Avcısı*) (1996-2003), *Angel* (1999-2004), *True Blood* (2008-2014), *Vampire Diaries* (*Vampir Günlükleri*) (2009-2017) küresel ölçekte dikkat çeken; okula giden, aşık olan, iyilerin ve kötülerinin bulunduğu, insanlık için kendi türleriyle savaşan, "blue-jean-t-shirt" giyen, dini öğelerin silikleştiği, siyah ya da beyaz tüm dünya insanının renklerine referans veren, gün ışığında

herkesin arasında gezebilen vampirlere sahip bu yapımlar, Batı kökenli dizi filmlerin, küresel üne kavuşmuş popüler örnekleri arasındadır.

Türkiye ise kendi Dracula'sıyla 1954'te Mehmet Muhtar'ın *Drakula İstanbul'da* filmiyle tanışmıştır (Scognamillo, 2006: 68-76). Özkaracalar (1999b: 5-6), Türkiye versiyonu Dracula'nın, 1931 Hollywood yapımı kült uyarlamasından kopya değil, oldukça özgün bir uyarlama olduğunu belirtmektedir. Örneğin sinemada Dracula'nın uzun sivri köpek dişlerinin ilk görüldüğü film, *Drakula İstanbul'da*'dır. Romanda Kazıklı Voyvoda ve Dracula arasında kurulan bağ ve Dracula'nın şato duvarından aşağıya bir sürüngen gibi inmesi, Bela Lugosi'nin oynadığı kült versiyonda yer almaz ancak *Drakula İstanbul'da*'da yer alır. Romanda Kont Dracula'nın kadın vampire bir çocuğu yem olarak getirmesi, yine ilk defa imalı da olsa *Drakula İstanbul'da*'da gösterilmiştir.

Romanın, 1954 yapımı Türkiye uyarlaması, o güne kadar perdeye yansımamış orijinal anlatıya sadık kalan sahneler barındırsa da, aynı zamanda mevcut bazı anlatımlara da hiç yer vermemiştir. Örneğin Türkiye versiyonu *Dracula İstanbul'da* da haç, kutsal su gibi Hristiyan kültürüne özgü elemanlar görülmemektedir. *Dracula*'nın farklı ülke sinemalarında boy göstermesinin, Dracula figürüne ve anlatı elemanlarına o ülkelerin kültürel unsurlarını dahil edebileceği, bu bağlamda da farklı toplumlarda ve kültürlerde yapılan uyarlamalarda, benzerlikler olabileceği gibi farklılıklar da bulunabileceğini vurgulamak önemlidir. Vampir Dracula'nın Batı kökenli olması nedeniyle -tıpkı Türkiye versiyonunda haçların, kutsal suyun olmaması gibi- uyarlamaların çoğunda inançlar, ritüeller, kültürel unsurlar vb. konularda bazı yerelleşmeler söz konusudur. Ancak Türk kültüründe vampir imgesinin farklı adlarla yer aldığını belirtmek önemlidir. Bu imge, birebir Batılı vampir olmasa da, temelde kan içen olağanüstü güçlere sahip şeytani varlık tasviriyle uyuşmaktadır.

Bu bağlamda Sarpkaya'nın (2018: 17-71) belirttiği şekilde, eski dönem metinlerinde “Yek İçkek”, “Obur (Hobur, Upir, Veber, vb.)”, “Yalmavuz (Celmoğuz)”, “Emegen”, “Celbegen”, “Dev”, “Cadı”, “Albastı” isimlerle alınan mitolojik varlıklar, Türk kültürüne özgüdür. Birbirinden farklı özellikler taşıyalar da temel nokta kan içen kötüler olmalarıdır.

Çobanoğlu (2015: 82-91), Türk halk kültürü içinde halk inançları ve memoratlar¹ üzerine yaptığı çalışmada, halk inançları arasında memoratların oluşumunu sosyokültürel süreçler bağlamında değerlendirmiştir. Yapmış olduğu sınıflandırmadaki geleneksel olağanüstü varlıkları “cin”, “şeytan”, “peri”, “Alkarısı/Alkızı”, “Ağırlık/Karabasan”, “Hınkur-munkur”, “Erkebit”, “Demirkıynak”, “Kul”, “Yol Azdıran”, “Gelincik”, “Çarşamba karısı”, “Hırtık”, “Kara Ura”, “Kara kura”, “Çıtlık kuşu”, “Kırk

¹ Memorat: Doğaüstü kişisel bir deneyim yaşayan ya da kendisinden dinlenmiş biri tarafından anlatılan, kişiye bağlı hikâyedir (Kvideland 1991: 19'dan akt. Çobanoğlu, 2015: 25).

basması”, “Hızır ve Hızır’ın büründüğüne inanılan farklı kılıklar”, “Evliya”, “Şehit”, “Ölü” olarak belirtmiştir. Bunun yanında yaşanan olağanüstü olaylar ve doğaüstü varlıklarla iletişimden başka nazar etme gücü olan insanları, fal bakanları, gördüğü rüyanın gerçekleştiğini iddia edenleri, olacakları önceden tahmin etme gücüne sahip kişileri ve bazı doğaüstü durumları yaradılışı veya temiz kalpliliği sebebiyle tecrübe ettiği öne sürülen kimseleri de değerlendirmeye almıştır.

Çobanoğlu (2015: 245-247, 263-265), olağanüstü durumlardaki doğaüstü varlıkların geleneksel halk kültüründeki yerinin ardından, tarım toplumundan şehre göç olgusu ve sanayi toplumuna geçilen süreçte, halk kültüründe meydana gelen dönüşüme dikkat çekmiştir. Sosyokültürel bağlamdaki değişimlerle birlikte modern kent yaşamı içindeki memoraatların birçoğunun kaynağının günümüz teknolojik ürünlerinden sesli ve görsel iletişim araçları olduğuna yer vermiş; ruh çağırma, astral yolculuk, ufolarla kurulan iletişim biçimlerini bu gruba örnek vermiş, geleneksel inançların yeni ve modern unsurlar etrafında örgütleniyor oluşunun altını çizmiştir. Sonuç olarak da memoraatların toplumun umut, özlem, çaresizlik ve diğer dünya görüşlerini şekillendiren halk felsefesini içinde barındıran halk kültürünü yansıttığını ifade etmiştir.

Vampirleri kurgusal vampirler ve modern dönem öncesi folklorik vampirler olarak ayıran, folklorik vampirleri kurgusal vampirlerin öncülleri olarak değerlendiren ve bu bağlamda da genel kabullere göre folklorik vampirlerin ortaya çıktığı 15.-18. yüzyıl arasındaki coğrafyanın Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içinde olduğunu göz önünde bulunduran Kırgı (2018), *Osmanlı Vampirleri* adlı çalışmasında, Osmanlı Avrupası içindeki dini-etnik toplulukların iletişimleri ve birbirleriyle etkileşimlerinde vampir mitinin nasıl şekillendiğini kültürel perspektiften değerlendiren çalışmasıyla, Türk kültüründe vampir mitine ilişkin sınırlı sayıdaki çalışmaya yeni bir örnek eklemiştir.

Bu çalışmalarda tespit edilen ve Türk halk inanışlarında yeri olan varlıklardan bahsetmek, edebiyatın ve halkbilimin hem sinema hem de televizyon için üretilen kurmaca yapımların beslendiği ya da beslenebileceği temel kaynaklardan biri olması nedeniyle önemlidir. Bu noktada Türk halk kültürü içinde adı geçen doğaüstü varlıkların belirtilmesi, kökeni Batılı vampir Dracula’dan yapılan uyarlamaların geldiği noktalardan biri olarak bu çalışmanın inceleme konusunu oluşturan *Yaşamayanlar* dizi filminde, vampir figürünün Türkiye’de üretilmiş yerli bir yapımda nasıl temsil edildiği konusunda fikir verici olacaktır.

1.3. Korku, Canavar ve Kurban

Korku, farklı yaklaşımlara göre, canavar ve kurbanla ilişkili anlamlar barındırmaktadır. Carroll (1981: 17) tür olarak korkunun bastırılan cinsellik, nekrofil, sadizm gibi psikanalitik temaları dışavurmak için kullanılan bir araç olarak görürken Wood (1986: 71-75), bastırılanın geri

dönüşü üzerinde durmuştur. Ona göre Batı kültüründe normal kabul edilen “tek eşli, burjuva, heteroseksüel, erkek-egemen, capitalist birey” yapısı dışındaki her durum, psikanalizin aydınlatığı bir kavram olan “öteki” ile karşılık bulmaktadır; bastırılan öteki olarak korku filmlerinin dramatik yapısı içindeki canavar figürüyle geri döner. Benzer şekilde Moretti (2005: 130) de bastırılanın, zihnin kabul etmediği arzu ve korkuları filtre işlevi görerek hazmedilir kılan “canavar”la geri döndüğünü belirtir.

Vampir, ideolojik eleştiri içeren kurmaca yapımlarda aristokrasi-kapitalizm ve iktidar ilişkisi bağlamında bir metafor olduğu gibi; bilinçdışına itilen korku, aşk nefret gibi ögelere atfedilen anlamlar doğrultusunda psikanalitik yaklaşımlarla çözümlenmeye çalışılan kodların vücut bulmuş halidir. Vampir imgesinin çözümlenmesinde kimi zaman ideolojik eleştirel kuramlardan, kimi zaman da psikanalitik yaklaşımlardan yararlanma sebebi budur.

Canavar’ın kurulu düzenin ortasına dışardan gelerek o düzenin bireylerini tehdit edişi, canavarın karşısındaki “kurban”ı tanımlar. Romadaki canavar Dracula iken kurbanlar, kurulu düzendeki sonuna kadar İngiliz olan karakterlerdir. Bu çalışmanın inceleme konusu olan *Yaşamayanlar*’daki canavar-kurban temsiline, bir sonraki bölümde anlatı elemanlarının incelenmesi sırasında yer vermek anlamlı olacaktır.

2. Türkiye Örneği: *Yaşamayanlar*

Bu bölümde, *Yaşamayanlar*’ın çözümlemesini yapabilmek amacıyla öncelikle hikâye, karakterler, mekânlar, kostüm ve makyaj, aydınlatma, müzik anlatı elemanları olarak ele alınacaktır. Ardından, *Dracula*’yla özdeşleşen vampir ikonunu ve içinde yer aldığı kült anlatının, *Yaşamayanlar*’la benzediği ve ayrıldığı noktalar saptanacaktır.

Bu bağlamda, uyarlanan vampir ikonunun ve içinde yer aldığı anlatının çözümlenmesinde, Bram Stoker’ın *Dracula* romanı referans alınmıştır. Ayrıca, önceki bölümlerde belirtildiği gibi Bram Stoker’ın *Dracula* romanına büyük ölçüde sadık kalarak yapılmış iki kült uyarlama, romadaki anlatının sinemada görsel ve işitsel olarak somutlaşması anlamında önemlidir. Dünyaca ünlü bu uyarlamalardan ilki, Tod Browning’in yönettiği, Bela Lugosi’nin oynadığı Amerikan Universal şirketinin 1931 yapımı *Dracula* filmi, ikincisi de Christopher Lee ve Peter Cushing’in oynadığı, Terence Fisher’in yönettiği İngiliz Hammer Stüdyoları’na ait 1957 yapımı *Dracula* filmidir. Bu iki film, romanın beyaz perdedeki en kült örneklerini oluşturması anlamında, *Dracula* romanın referans alındığı bu çalışmada için ayrıca destekleyici birer sinema yapımı olmuştur.

Dracula romanı, öncelikle defalarca sinemaya uyarlanmış edebi bir eserdir. Sinemadaki *Dracula* ve *Dracula* kaynaklı uyarlamalar, dizi filmler için yapılmış uyarlamaların öncüllerini oluşturmaktadır. Bu nedenle,

uyarlamalarda içeriksel anlamda *Dracula* romanının ve ona büyük ölçüde sadık kalan sinemadaki 1931 ile 1957 uyarlamaları kült *Dracula* filmlerinin temel alındığı göz önünde bulundurulduğundan, bu çalışma için, format olarak sinema ya da dizi film oluşunun uyarlamadan bir şey kaybettirmeyeceği düşüncesiyle sinema örneklerinden yararlanılarak *Yaşamayanlar* dizi filmi incelenmek üzere seçilmiştir.

2.1. Yaşamayanlar'ın Anlatı Elemanları

Yaşamayanlar'ın anlatı elemanlarının çözümlenebilmesi için, bu başlık altında, öncelikle hikâye özetlenecek, ardından anlatı elemanlarından karakterler, kostüm-makyaj, mekânlar, aydınlatma, müzik öğelerine yer verilecektir.

2.1.1. Hikâye

Mia, eski zamanlarda bir vampir tarafından ısırılarak vampire dönüştürülmüştür. Tekrar insan olabilmesinin tek şartı, kendisini ısırıldığını düşündüğü Dmitry'yi öldürmektir. Bu amacı için İstanbul'a Dmitry'yi bulup öldürmeye gelir. Fakat İstanbul'da iyilik, kötülük, merhamet, aşk, hırs, öfke birbirine karışan bir çok duygunun içinde bulunduğu farklı bir serüvene dahil olur. Mia'ya yol gösteren Karmen, geçmişi büyük bir gizem içeren savaşçı ruhlı Numel, Mia'nın ve İstanbul'un kenar mahallelerinin vampirlere karşı direnen avcılarının yanındaki iyi vampirlerdir. Diğer yandan Mia'yı dönüştüren kişi aslında Dmitry değil, Numel'dir. Tüm bunlar yaşanırken insanlar ve vampirler arasında büyük bir savaş başlamak üzeredir; vampirlerin lideri Dmitry'dir. Mia'nın gördükleriyle birlikte yaşadığı gelgitler, savaşın hangi tarafında olacağı sorusunun en karmaşık noktalarındandır. Vampir-insan savaşı, vampirlerin büyük ayiniyle başlayacaktır. Ayinin olmasını planladıkları gece, Mia Dmitry'yi öldürür; o anda da onu dönüştürenin kendisi olmadığını anlar. Bir süre sonra aynı yere gelen Numel, Mia'nın insanlığına dönebilmesi için kendi kendini öldürür. Karmen'i dönüştürenin de Numel olduğu ve Karmen'in gizemli planları da anlaşılabilir olur.

Yönetmenliğini Alphan Eşeli'nin üstlendiği, senaryosu Şamil Yılmaz'a ait olan *Yaşamayanlar*'ın başrol oyuncularını Elçin Sangu (Mia), Kerem Bursin (Dmitry), Selma Ergeç (Karmen), Birkan Sokullu (Numel)'dur. Yapım, hem sinema filmi hem de dizi filmlerin içerik olarak yüklenip izleyicilere internet aracılığı ve ücretli üyelik koşuluyla erişim olanağının tanındığı dijital platform Blu TV'de özel yapım olarak yer almaktadır.

2.1.2. Karakterler

Mia: Eski zamanlarda, ölmek üzereyken onun ölümüne göz yummadığı için Numel tarafından ısırılarak vampire dönüştürülen ana karakterlerdendir. Ancak kendisini Dmitry'nin öldürdüğünü sanar ve yeniden ölümlü olabilmek için Dmitry'yi bulup öldürme hedefiyle İstanbul'a

gelir. Karmen'den yardım alır. Numel'in hala kendisine ilgisi vardır. Dmitriy'le yakınlaştığı duygusal dönemleri olsa da onu öldürme fikrinden ayrılmaz. Vampir-insan savaşında, insanların yanında yer alacaktır.

Dmitry: Kendisine itaat eden vampir topluluğunun başında yer alır. En büyük amacı eski hançeri ele geçirip vampirlerin başında onları dünyaya hükmederken görmektir. Mia'yla arasında bir yakınlaşma olur. Dmitry, eski zamanlarda yüzü parçalanmış Karmen'i, kendisine güç savaşlarında itaat eden bir yardımcı olarak kullanmak karşılığında ölümsüzlüğe kavuşturur; Karmen böylece yaralı güzünden kurtulup daima genç ve güzel kalabilecektir.

Karmen: Geçmiş gizemli bir diğer vampire karakterdir. Mia'ya yardım edip ona Dmitry'yi hedef gösterirken, aslında kendi hedefine ulaşmak istiyordur. Dmitry'nin ölmesi, Karmen'in ölümlü yaşamına tekrar insan olarak dönmesi anlamına gelmektedir. Numel'le de geçmişe ait kapanmamış hesabı vardır.

Numel: Kimsenin bilmediği eski bir güce sahiptir. Bu güç, Dmitry'nin de peşinde olduğu ve bu dünyaya hükmetmesini sağlayacak olan bir hançerdir. Numel'in geçmişi karanlıktır ve bu geçmişten kaçmaya çalışır. Mia'yı eski dönemlerde vampire o dönüştürmüştür ve ondan hala etkilenmektedir. Diğer yandan Karmen'in ölümlü olduğu zamanlarda yüzünü parçalayarak hayatına mal olan da Numel'dir ve bu nedenle Karmen'in gizli hedefidir. Numel de insan türünün karşısında olmayanlar arasındadır.

Zehra: Önceleri İstanbul'un kenar mahallerlerinde yaşayıp vampirlerle mücadele eden insan çetesinin içindedir. Ancak zayıflık, aciz kalma, parasızlık, yaşam sıkıntısı, ezilmişlik gibi durumlardan ve sürekli kaybetmekten çok sıkılır. İçindeki "güce sahip olma" hırsına yenik düşer ve kendi isteğiyle dönüştürmeyi seçer. İnsan saflarından vampirlerin safına geçer.

Melisa: Dmitry'nin en gözde vampiridir. Onunla ilişkisi vardır. Mia'nın gelişinden hiç hoşlanmaz ve onu bir tehdit olarak görür. Hayalleri, Mia'yla birlikte yok olur.

Sercan: Vampir avcılarının başıdır. Çocukluğunun geçtiği Kızılkuyu'nun artık vampirlerle çatışma mekânı olduğu bu dönemde, ailesini bile geride bırakarak vampirleri alt etmeye gözü kapalı yemin etmiştir. Bu uğurda her şeyi yapar. Zehra'nın da sevgilisidir.

Ayşe: Bir hastanede hemşirelik yapar. Mia'ya insanlara saldırmadan beslenebilmesi için kan temin eder. Sercan'ın kardeşidir. Hasta annesine bakar. O ölmeden önce Mia'dan annesini yaşatabilmek için vampire dönüştürmek ister ama Mia'nın bunu kabul etmemesinden sonra kendisi de

fikrinden vazgeçer. Masumdur. Günün birinde beklenmedik şekilde Dmitry tarafından vampire dönüştürülür.

Yavuz: Dmitry'nin sağ koludur ve onun emirlerini yerine getirmek için her şeyi yapar. Mia'nın gelişi, onu da hedeflerinden alıkoyar.

2.1.3. Kostüm-Makyaj

Vampir karakterler genellikle siyah renkte giyinirler. Siyah deri pantolon, deri ceket ve pardesü, deri pantolon ve deri aksesuarlar, vampir karakterlerde sıklıkla görülen kostümler arasındadır.

Mia ve Karmen gibi güçlü ve kendi hedefine odaklanmış kadın vampir karakterlerin giysilerinin, daha maskülen giysiler oldukları; siyah pantolon ve üstleriyle daha çok kadın savaşçıları çağrıştırdıklarını söylemek mümkündür. Bu karakterler için doğala yakın makyaj tercih edildiği görülse de, vampir imgesinin soğukluğu, ara ara bu makyaj seçimine dahil edilmiştir.

Melisa ve Zehra gibi, Dmitry'nin bir parçası olarak gücünden yararlanmak isteyen kadın vampir karakterlere de siyah tonlarda deri ağırlıklı kostümler giydirilmiştir. Ancak bu karakterler, Mia ve Karmen gibi maskülen değil, daha feminen çizgilerde tasarlanmış kostümlerle bağdaştırılmıştır. Bu noktada ataerkil düzendeki toplumsal cinsiyet kodlarının, daha güçlü olanın maskülen, daha zayıf olanın feminen tasarımlarla giydirilerek, görsel anlamda kostümler üzerinden de yeniden üretildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca Melisa'nın abartılı göz makyajları, renk renk perukları, onu diğer karakterlerden görsel olarak ayıran en belirgin farklardandır.

Vampirlerle savaşan kenar mahalle çocukları Sercan ve arkadaşları, sokak kültürüyle özdeşleşmiş lüks olmayan, kapüşonlu sweat-shirt'ler, eşofmanlar, kasketler gibi spor ve koyu renk kostümler giyerler. Çoğunun vücudunda dövme vardır. Bu anlamda kostümleri, Hiphop/Rap kültürünü destekler niteliktedir. Makyaj anlamında genellikle olabildiğince doğal bir görünüme sahiptirler. Makyajın, yapılmış olsa bile yalnızca kamera önü doğal yüz dengesini yakalamak adına kullanılmış bir unsur olduğunu düşünmek mümkündür.

Yapımın vampirler üzerine olduğu düşünüldüğünde, kan ve korkuyu ön plana çıkaran makyaj ve kostüme ilişkin yoğun tasarımlardan bahsetmek pek mümkün değildir.

2.1.4. Mekânlar

Yaşamayanlar' da hikâye, birkaç ana mekân dahilinde ilerlemektedir. Bu mekânlar:

Sessiz Karanlık: Vampirlerin toplandığı, yiyip içip eğlendikleri, müzik dinledikleri Dmitry'e ait gece kulübüdür. Zaman zaman birbirleriyle

buluşma mekânı olarak kullanılır. Karanlık bir mekândır. Gelen vampirler siyah deri pantolon, deri ceket, üst, deri pardesü giyer ve deri aksesuarlar kullanırlar.

Kızıl Kuyu: İstanbul'da bir kenar mahalledir. Tekinsiz, sürekli kavgaların ya da vampir-insan avlarının yaşandığı ara sokakları güvensiz bir mahaldir. Vampirleri avlamaya ant içmiş kenar mahalle gençlerinin yaşadıkları semttir. Bu gençler, vampirlere “çürükler” diye hitap eder. Vampir avcılarının birlikte kaldıkları, buluştukları, oturup kalktıkları, depoyu andıran görünümüyle derme çatma evleri de burada yer alır.

Mia'nın Evi: Mia'nın yalnız başına kaldığı evdir. Önceleri saklanma alanı olarak kullanılır, ancak sonraları evinin yeri deşifre olur. Tabutu, yatağı ve beslenmek için sakladığı kan poşetlerini bu evde muhafaza eder.

Dmitry'nin Evi: Oldukça büyük, kendisinin ve ona yakın kişilerin kaldığı bir evdir. Kendine yakın olan öldürülen vampirler buraya getirilir; bazı toplantılarını burada yapar; çoğu karar ve uygulama burada gerçekleşir. Evden çok, Dmitry'nin amacına ulaşırken kullandığı karargah gibidir.

Numel'in Evi: Numel'in hançeri sakladığı evidir. Burada eskiden birlikte olduğu, ölümlü olduğu için artık yaşlandığı ve ona her işinde yardımcı olan kadınla yaşar.

Numel'in Ofisi: Atölye tarzı karanlık, تنها bir ofistir.

Karmen'in Ofisi: Tekinsiz bir mekândır. Gözden uzak görüşmelerini, para alışverişini bu mekânda yapar.

2.1.5. Aydınlatma

Dizi film boyunca, genellikle iç çekimlerin yoğunluğu söz konusudur. Aydınlatmanın dramatik etkiyi destekleme konusundaki kullanımını, tipik olarak, tekinsiz mekânların daha karanlık gösterilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Karanlık ara sokaklar, kenar mahalle çocuklarının her an vampirler tarafından basılabilecek güvensiz mekânları, vampirlerin gece kulübü gibi anlatının ana mekânları, karanlığı vurgulayan bir aydınlatmayla tekinsizliği destekler niteliktedir. Ancak tekinsizliği yaratacak dramatik ışık kullanımının, ışık-gölge tasarımıyla sanatsal anlamda adından söz ettiren bir çok kült gerilim-fantastik-korku filminde olduğu gibi ön planda tutulduğunu ifade etmek de mümkün değildir.

2.1.6. Müzik

Yaşamayanlar'da müzik, en dikkat çeken anlatı elemanları arasındadır. Kenar mahalle gençleri Kızıl Kuyulular'ın vampir avcısı olduğu dizinin müzikleri, sokak kültürünün içinden gelerek sistemi eleştiren Hip Hop/ Rap türüdür. Tekinsiz sokakları ve tekinsiz dünyayı anlatan dizinin, yine sokakları ve sistemi eleştiren müzik türüyle örtüştüğünü, bu noktada

da müziğin anlatıyı güçlü biçimde desteklediğini ifade etmek doğru olacaktır.

Eskiz Ft. Kamufle'nin seslendirdiği *Sallan Yuvarlan, Yaşamayanlar* dizi filminin tanıtım müziği olarak geçmekte, ayrıca anlatıda da yer yer verilmektedir. Şarkının sözleri ise şöyledir:

*Gelecek söyle baba kime gelecek/ Geçecek bu dertler aha nah geçecek/
Çekilecek dert çok bizi seçecek ya da piyangoya denk gelecek/ Hangi
sebepten hangi neden için için kan ağlıyo/ Söyle bana neye geçecek /Bu
şarkı kimine fazla kimine de şaka/ Belki ama dinleyince inan buna
geçecek/ Kadıköy'den memlekete/ Sokak bugün yine faça gel de bizi
seyret/ Bi eskiz çaldı ve ben umutlarımı resmettim tarihe geçecek/
Dinle bunu toparlan hayırlı evlatların edepsiz işi bu heyhat/ Ben hayale
daldım/ Sen sallan yuvarlan/ Gel sallan yuvarlan (X3)/ Ben hayale
daldım sen sallan yuvarlan/ Yandık bu akşam/Sıkıyorsa gelsin/ Biz
duvarları yıkıp zehri saldık/ Felakete davetiye gibi/ Beton duvarların...
(URL-1).*

Şarkının, yer yer eleştirel, yer yer argo kullanımına açık, türsel anlamda da sokak kültüründen beslenen doğası gereği Hip Hop/Rap türünün, dizide çizilen Kızıl Kuyu'lu kenar mahalle gençleri mizansenine uygun olduğu ve bu noktada anlatıyı desteklediğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Dizide kullanılan diğer şarkıların da aynı paralellikte olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. *Dracula ve Yaşamayanlar*'da Benzeyen Noktalar

1800'lerin sonunda yazılan *Dracula* romanının bugüne kadar yapılmış birçok uyarlamaya kaynaklık ettiği, en kült ve romana sadık kalan uyarlamaların da 1931 ve 1957 yıllarında yapılan sinema filmi uyarlamaları olduğu önceki bölümlerde de ifade edilmiştir. Romandan yapılan birçok uyarlama direkt olarak *Dracula* adı ve hikâyesiyle çıkmaya bile, Stoker'ın yarattığı güçlü vampir imgesi farklı adlar altında sinema ve televizyon yapımlarında boy göstermiştir. Bu bağlamda, *Yaşamayanlar*'la, *Dracula* romanı ile ona büyük ölçüde sadık kalarak sinemaya uyarlanmış 1931 ve 1957 yapımı *Dracula* filmlerinin benzer noktalarına yer vermek, uyarlamanın aslına ne derece bağlı kaldığı ve bu bağlılığı hangi konular üzerinde tercih ettiğinin saptanması açısından anlamlı olacaktır.

Yasal olmayan uyarlama *Nosferatu*'daki ucubeye benzeyen Kont Orlok, oldukça çirkin bir vampir olarak karakterize edilse de, 1931 ve 1957 yapımı kültleşmiş *Dracula* uyarlamalarında vampir, modern dünyanın içinde var olan çekici ve etkileyici vampir imgesi olarak perdeye yansıtılmıştır. *Yaşamayanlar*'daki Dmitry de genç, güçlü, yakışıklı, etkileyici ve kendi türü için lider olmuş bir vampir figürü olarak yansıtılmıştır. Baş vampir Dmitry'nin *Dracula* gibi kadınlar üzerindeki etkisi hissedilmektedir.

Aynı şekilde beraberindeki kadın ve erkek vampirler de görsel anlamda, çekici ve etkileyici vampirler olarak anlatıdaki yerlerini almıştır.

Dracula'daki gibi *Yaşamayanlar*'da da vampirler, yüzyıllar boyunca vampir olarak varlıklarına yaşlanmadan devam edebilmektedirler. Stoker'ın romanındaki gibi kalplerine çakılan kazıkla öldürülebilirler; *Yaşamayanlar*'da buna ek olarak ölü insan kanı içmek de vampir için öldürücüdür. Fiziksel güçleri çok fazladır. Çok hızlı hareket edebilirler. Beslenmek için kan içmek zorundadırlar. Sivri ve uzun köpek dişleriyle kurbanlarını ısırırlar. Isırdıkları kişileri vampire dönüştürebilir ya da tamamen öldürebilirler.

Dracula gibi Dmitry'de aşk duygusunu içselleştirmiştir ve sevdiği kadına karşı oldukça naziktir. *Dracula*'nın şatosunda olduğu gibi Dmitry'nin yaşadığı büyük evde de ona itaat eden kadın hizmetkârları vardır; ancak o, *Dracula*'nın Mina'ya olan ilgisi gibi Mia'ya ilgi duymaktadır.

2.3. *Dracula* ve *Yaşamayanlar*'da Farklılaşan Noktalar

Bram Stoker'ın *Dracula*'sının, sinema ve televizyon dünyası için esin kaynağı olan temel anlatısı ve bu bağlamda orijinal romana büyük ölçüde sadık kalarak uyarlanmış en kült yapımlar olması anlamında 1931 yapımı *Dracula* ile 1957 yapımı *Dracula* göz önünde bulundurulduğunda, *Yaşamayanlar*'ın uyarlamasında hikâye, vampir ve kurbanlarına ilişkin orijinalinden farklılaşmalar ortaya çıktığı görülmektedir.

Yaşamayanlar'da, hikâye, yer yer geri dönüşlerle (flashback) eski zamanlara gitse de, genel olarak bugünün kozmopolit şehri İstanbul'da yaşanan vampir ırkı- insan ırkı hesaplaşmasında, kenar mahalle gençlerinin kadim vampir Dmitry ve beraberindekilere direnişini konu almaktadır. Uyarlamadaki vampirlerin amacı, dünyanın yönetiminde insanların değil, klan şeklinde vampirlerin söz sahibi olmasını sağlamaktır. *Dracula*'da ise vampir, nerdeyse tek başınadır. Diğer yandan *Dracula*, ölümlü bir insanı ısırıp dönüştürerek kendine sonsuza kadar birlikte olabileceği bir eş seçer; ancak Dmitry, yüzyıllar önce dönüştürülen, kendi türünden olan Mia'da bu ışığı görür.

Karakter isimlerine bakıldığında, birkaç isim dışındakiler Türkiye'de yaşayan insanlar arasında sıklıkla kullanılan Zehra, Sercan, Ayşe, Melisa, Yavuz gibi isimlerdir. Bunun dışındakiler Mia, Numel, Karmen, Dmitry'dir². Hikâyedeki güçlü ve belirleyici kadim vampirlerin Dmitry, Mia, Karmen, Numel olduğu göz önünde bulundurulduğunda, vampir imgesinin geldiği

² "Benim" anlamında İskandinav- Alman kökenli ve Maria'nın kısaltması olan Mia (URL-2); eski İspanyol kökenli Carmel'den Carmen olarak türeyerek Sloven ve Hırvatların kullandığı Karmen (URL-3); Yunan tanrıçası Demeter'den türeyen Demetrios'un Rus dilinde kullanıldığı şekliyle Dmitry (URL-4) ve Numel (bu isme özel anlam ve köken bulunmamıştır); Yaşamayanlar dizisindeki güçlü vampire karakterlerdir. Geldikleri köken Batı olduğu gibi isimler ve anlamları da farklı coğrafyalara aittir.

kökenin Türk toprakları dışında olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. *Dracula*'da vampir Romanya'dan İngiltere'deki kurulu düzene geldiği düşünüldüğünde, *Yaşamayanlar*'da Batı'dan Türkiye'ye ayak bastığı söylenebilir niteliktedir.

Vampir imgesi çözümlenirken üzerinde sıklıkla durulan noktalardan biri, hiç kuşkusuz ki "ötekilik"tir. *Dracula*, İngiltere için Doğulu bir ötekidir. Sözde aristokrat bir ötekidir. Bilinçdışına itilen korku, aşk ve nefretin bedensiz benliğinde bulunduğu yalnız bir ötekidir. Dışarıdan geldiği kurulu düzende, İngilizler arasında ötekidir. Ancak *Yaşamayanlar* dizisinde, Başta Dmitry olmak üzere Mia, Karmen, Numel, diğer vampirler ve de karşılarında kurban konumunda olan -her ne kadar bazen kurban "çürükler" de olsa- kenar mahalle çocukları Kızıl Kuyulu gençler, ayrı ayrı düşünüldüğünde hepsi birer ötekidir. Vampirler, kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kendi planlarına göre hareket eden yalnız ötekilerdir; Kızıl Kuyulu gençler ise toplumda tutunamamış, işsiz, parasız, itilmiş, madde bağımlılığı olan, çoğu ailelerinden dahi kopmuş, gücü arayan, çaresiz gençlerdir; toplumun ötekileridir. Diğer yandan zayıflıktan kurtulup güç ve ölümsüzlük için bir ötekilikten diğerine gönüllü olarak geçmek isteyenler de vardır. Zehra yoksulluk, güçsüzlükten bıkmışken vampire dönüştürülmeyi ve saf değiştirmeyi, Ayşe ölmek üzere olan annesini kaybederse yalnız kalacağı düşüncesiyle annesinin vampire dönüştürülmesini, genç gazeteci Suat yaşlanıp çirkinleşmekten korktuğu için tüm değerlerini bir tarafa bırakıp Dmitry'nin emellerine alet olmak karşılığında vampire dönüştürülmeyi istemektedir. Vampirlerin başı Dmitry, *Dracula* gibi "sözde aristokrat" değildir. *Dracula* lüksten uzak şatosunda, ona itaat eden bir uşak ve birkaç vampirleşmiş kadın dışında yalnızdır. Oysa Dmitry, lüks hayatının içinde hizmetkârları, itaat eden kadınları, arkasındaki vampir güruhuyla kalabalığın lideridir. Anlatıda, diğer ölümlülerden daha zengin bürokrasinin ellerinde olduğu ve vampirlerle anlaşma içinde olan toplumun üst ve ayrıcalıklı kesimi de bir nevi ötekidir. Onun dışındaki orta halli ve üst sınıf, tüm hikâye "ölümlüler ve vampirler" üzerinden ilerlemesine rağmen gösterilmemiş ve onlara anlatıda yer verilmemiştir. Bu nedenle, bugünün dünyası, farklı farklı ötekilere ayrılmış, birbirine bağlı bireylerden oluşan bir toplum yerine, yalnızlaşan ve git gide "birçok öteki"ye bölünerek farklılaşan bir yapı içinde olduğu şeklinde yansıtılmıştır. Egemen sınıf, gücü ve parayı elinde tutan sınıftır.

Dracula'da yakalanan vampirler, kalplerine kazık çakılarak gerçek bir ölüme kavuşturulur. Bu anlamda, aslında şeytanlaşmış ruhlar, huzura kavuşturulur. Oysa *Yaşamayanlar*'da, bu durum, kimin şeytani ruha sahip olduğunu sorgulatacı niteliktedir. Kenar mahalle gençlerinden bazıları, "çürükler" diye hitap ettikleri vampirleri yakaladıklarında, yalnızca kalplerine çaktıkları kazıkla öldürüp bırakmazlar; onlara işkence yapıp, insanlık dışı davranışlarda bulunarak hırslarını almak isterler. Örneğin bir

sahne de yakaladıkları vampirin üzerine işerler, zaten tamamen ölmüş bedenini defalarca bıçaklayıp üzerine kanla “çürük” yazarlar; tam kahkahalar eşliğinde görüntüleri cep telefonlarıyla kaydedip başkalarıyla zevkle paylaştıkları anda tüm bunlara insanlara düşman olmayan Mia tanık olur. O noktada Mia kimin ve neyin canavar olduğu ikilemi içinde, insan olmaya geri dönmek isterken insanların canavarca hareketleri karşısında gel gitler yaşar, çünkü güç ve iktidar neredeyse, kendinden olmayanı canice sınır dışı etmektedir. Bu noktada “öteki” olanın kim olduğu tekrar tekrar izleyici karşısına, sorgulaması gereken bir mesele olarak çıkarılır. Dizinin anlatısındaki bu durum, gücü elinde bulunduranın, o gücü nasıl kullandığıyla ilişkili olarak değerlendirildiğinde, şeytani vampir-insan karşılaştırmasında, insanın her zaman çok da masum olmadığını altını çizmektedir.

Hem *Dracula* romanında, hem de 1931 ve 1957 yapımı kültleşmiş *Dracula* sinema filmi uyarlamalarından farklı olarak, *Yaşamayanlar*'da vampirlerin görüntüsü aynada görülmektedir. Vampirler gün ışığında gezebilmektedir, ama yine de tabutta uyumakta uyumayı tercih ettikleri zamanlar olmaktadır. Tabut kullanımı, dizi filmde, vampir imgesinin ölüm olgusuyla ilişkisini sürekli canlı tutmak ve onu orijinalindeki sivri diş, kan, soluk beniz gibi vampirle özdeşleşmiş temel elemanlardan koparmamak için tercih edilmiş bir nesne olarak okunabilmektedir.

Dizi filmdeki anlatıya göre, Stoker'ın romanında vampiri öldürme şekli yalnızca kalbine kazık çakmak iken dizi filmde buna ek olarak, vampir için ölü bir insanın kanını içmek öldürücüdür. Roman ve kült uyarlamalarda böyle bir mit yoktur. İnsan nesliyle dost olan vampirler, beslenmek için insan kanı emmek yerine hastanelerden poşetlenmiş stok kanlardan temin etmektedirler. Orijinal *Dracula* eserinde, modern dünyaya bu şekilde ayak uydurmuş vampir figürüne rastlanmaz. Bununla birlikte vampire dönüşüm, sadece vampir olanın insan olanı vampirleştirmesi gibi tek taraflı değil, kendisini dönüştüren vampiri öldüren vampirin yine ölümlü insana dönüşebiliyor olması gibi iki türdür.

Dizi filmdeki vampirlerin görünüşleri, bugünün dünyasına uyarlanmış gotik unsurlar taşımaktadır. Siyahı tercih ederler, ancak Viktoryen-gotik yerine bugünün dünyasındaki rock-gotik stilini yansıtır. Siyah postallar, deri pantolonlar, deri ve siyah bluzlar dizideki vampirlere özgü giysi kodlarının en belirgin olanlarıdır. Giysi kodları, bugüne göre uyarlanmıştır.

Bu uyarlamadaki vampirler, *Dracula* romanındaki ve Batı kökenli yapımlarda rastlanan haçlar ya da kutsal su gibi Batı kökenli dinsel öğelerle karşılaşmazlar. Uyarlama, Türkiye'de yapıldığı için Batılı dinsel kodlara yer verilmemiştir; aynı zamanda İslami kodlar da görülmemektedir. Bu bağlamda uyarlamada yerleşmenin olduğunu, ancak dinsel kodlara yer verilmediğini ifade etmek doğrudur.

Yaşamayanlar, küresel bir popüleriteye kavuşmuş Batılı vampir dizi filmlerinden *Buffy the Vampire Slayer* (*Buffy Vampir Avcısı*) (1996-2003), *Angel* (1999-2004) gibi gençlik dizileri arasında değerlendirilebilecek niteliktedir. Türsel anlamda değerlendirildiğinde ise, *Yaşamayanlar*'ın *Dracula* gibi sadece korku değil, korkudan daha ağır basan macera, aksiyon, gizem, fantastik türleri de barındıran melez türe sahip olduğu söylenebilir.

3. Sonuç

Bram Stoker'ın *Dracula* (1896) romanı, önce sinemada, ardından televizyonda boy gösteren anlatılarda, vampir mitinin belki de en çok uyarlandığı eserdir. Bu nedenle, sinema ve televizyon için üretilen uyarlamalarda, vampir anlatısının temel özelliklerinin *Dracula* romanı ve bu romana sadık kalarak üretilmiş iki kült sinema uyarlaması olan 1931 ve 1957 yapımı *Dracula* filmleri tarafından oluşturulduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Bu doğrultuda, vampirlerin kanla beslenmesi, kurbanlarının kanını sivri ve uzun köpek dişleriyle emmeleri, yüzyıllarca genç kalarak ölümsüz ölümler olarak devam edebilmeleri, kalplerine çakılan kazıkla ortadan kaldırılabilmesi, çok güzlü olmaları ve çok hızlı hareket edebilmeleri, etkileyici olmaları gibi özellikler, *Yaşamayanlar*'da da aynı şekilde yer almaktadır.

Diğer yandan, *Yaşamayanlar*'ın uyarlamasında hikâye, vampir ve kurbanlarına ilişkin anlatıda belirli dönüşümler olduğu saptanmıştır. *Yaşamayanlar*'da, anlatı bugünün kozmopolit şehri İstanbul'da yaşanan vampir ırkı-insan ırkı hesaplaşmasında, kenar mahalle Kızıl Kuyulu gençlerin, kadim vampir Dmitry ve beraberindeki vampirlerle mücadelesi üzerinedir. Bu mücadelede vampirler, dünyanın yönetiminde insanların değil, vampirlerin söz sahibi olması için, Kızıl Kuyulu gençler de onları ortadan kaldırmak için savaş verirler.

Yaşamayanlar'da, anlatıda zayıf kalan birkaç noktayı, kısaca belirtmek önemlidir. Ana karakterlerden Dmitry dışındaki vampirlerde, vampir gücü, kararlılığı, ürkütücülüğü yoktur; bunu yerine adeta kalabalık bir yığın görüntüsü çizen vampir topluluğu, başarısız bir mizansenin göstergesidir. Bu nedenle ana karakter dışındaki oyuncu yönetimindeki zayıflığın, anlatının gücünü kırdığını belirtmek mümkündür.

Dmitry'nin kadim vampir imajını yansıtmak için kullandığı şiirsel cümleler, çatalı ve kısık ses tonu, abartılı tonlamalar, karakteri güçlü göstermekten çok yapaylaştırmaktadır. Onun, "Benim İstanbul'um" dediği bu büyük ve kadim şehir, belki de dünyaya egemen olmayı hedefleyen vampirlerin ana şehri olacaktır. İstanbul, tarihi, coğrafyası, kültürü, görselliğiyle anlatı için adeta görsel bir şölen sunma olasılığı taşıırken, şehrin gücünün bu anlamda dizide yeterinde yer almadığını belirtmek mümkündür. Belirli iç mekânlar ve Kızıl Kuyulu olarak adlandırılan bölgenin

birkaç sokağı ile seyrek şekilde gösterilen genel İstanbul planları dışında İstanbul'un sunumu, şehir olarak sahip olduğu güç doğrultusunda verilmemiştir.

Yaşamayanlar'ın uyarlamasında, belki de üzerinde en çok durulabilecek dönüşümün, "ötekilik" üzerine olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Stoker'ın romanında ve kült uyarlamalarda öteki olan Dracula'dır; Doğulu, sözde aristokrat, yalnız olmasıyla bir ötekidir. Ancak *Yaşamayanlar* dizisinde, başta Dmitry olmak üzere Mia, Karmen, Numel, diğer vampirler, kenar mahalle çocukları Kızıl Kuyulu gençler, ayrı ayrı düşünüldüğünde hepsi birer ötekidir. Bugünün dünyası, vampir ya da insan, hiç kimse için birleştirici değildir; herkes kendi amacı uğruna toplumun yalnızlaşan ve birbirine ötekileşen bireyleri halini almıştır.

Bu doğrultuda *Yaşamayanlar*'ın anlatı olarak en çok sorgulattığı konulardan birisi de kimin canavar olduğudur. *Dracula*'da canavar vampirdir; ancak *Yaşamayanlar*'da güç ve iktidarın, eline geçtiği herkesi canavarlaşma konusunda baştan çıkarabileceğine ilişkin keskin bir argümanın varlığından söz etmek mümkündür.

Yaşamayanlar'da çizilen vampir imgesi, görüntüsü aynaya yansıyan, gün ışığında gezebilen, bugünün dünyasında herkes gibi giyinip sokaklarda dolaşabilen vampirlerdir. Yemek yiyebilen ancak temelde kanla beslenen, insan ırkına karşı hem iyilerinin hem de düşman karakterde olanların var olduğu bir anlatı içinde yer alırlar. Kısacası, tıpkı "ötekilik" kavramının tek tip olmaktan çıktığı gibi; gerçekte canavarın kim olduğu sorgulanır hale geldiği gibi; keskin sınırların muğlaklaşması gibi; vampirlerin de kütleleşmiş özellikleri, dönüşüme uğramıştır.

Böyle bir melezlik, sınırların erimesi, iç içe geçmesi şeklinde de yorumlanabilecek niteliktedir. *Yaşamayanlar*'da haçlar, kutsal su gibi Batılı dinsel kodlar yer almaz; ancak Türkiye örneği olarak İslami kodlar da bulunmaz; kısacası keskin her çizgi gibi dinsel kodlara atfedilen anlamlar da kaybolmuştur.

Yaşamayanlar'ın incelendiği bu çalışmada, bu yapımın, sınırların kayboluşunu sorgulayan ve bugünün dünyasında bugünün insanının sahip olduğu erdemlere ilişkin dönüşümü irdeleyen yaklaşımı, onu *Dracula* romanı ve kült örneklerinden farklılaştıran en belirgin ve dikkat çekici özellik olarak saptanmıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

BORGES, Jorge Lois (2018). *Düşsel Varlıklar Kitabı*. (Çev.: Celal Üster), 3. b., İstanbul: İletişim Yayınları

CARROLL, Noël (1981), "Nightmare and the Horror Film: The Symbolic Biology of Fantastic Beings", *Film Quarterly*, 34.3, pp.16-25

- ÇOBANOĞLU, Özkul (2015). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. 2. b., Ankara: Akçağ Yayınları
- FLORESCU, Radu R. - MCNALLY, Raymond T. (2000). *Dracula ya da Kazıklı Voyvoda Eflak Prensi III. Vlad Tepeş'in Yaşamı*. İstanbul: Doğan Kitap
- FRAYLING, Christopher (Der.). (2009). *Vampirizm*. (Çev.: Elif Ersavcı), İstanbul: Varlık Yayınları.
- KIRGİ, Fikret Salim (2018). *Osmanlı Vampirleri*. İstanbul: İletişim Yayınları
- MORETTI, Franco (2005). *Mucizevi Göstergeler*. (Çev.: Zeynep Altıok Akatlı), İstanbul: Metis Yayınları.
- NANDRIS, Grigore (1966). "The Historical Dracula: The Theme of His Legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe", *Comparative Literature Studies*. Vol. 3, No. 4, pp. 367-396.
- ÖZKARACALAR, Kaya (1999a). "Halkınanışından Edebiyata Vampir İmgesi Vampir Dosyası", *Geceyarısı Sineması*, S. 3, s. 26-35.
- ÖZKARACALAR, Kaya (1999b). "Vampir Dosyası II Beyaz Perdede Dracula". *Geceyarısı Sineması*, S. 4, s. 2-15.
- ER PASİN, Gülay (2013). *Vampirin Kültür Tarihi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- SARPKAYA, Seçkin (2018). "Köyün Delisi'nin Kaleminden Türk Halk Bilgisi Ürünlerinde Vampirler", *Türk Kültüründe Vampirler, Oburlar, Yalmavuzlar ve Diğerleri*, Seçkin Sarpkaya ve Mehmet Berk Yaltrık, Ankara: Karakum Yayınevi, s. 17-71.
- SCOGNAMILLO, Giovanni (2006). *Canavarlar, Yaratıklar, Manyaklar*. 2. b., İstanbul: +1 Kitap.
- SCOGNAMILLO, Giovanni (2014). *Korkunun ve Dehşerin Kapıları*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- STOKER, Bram (2009). *Dracula*. (Çev.: Zeynep Akkuş). İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- TELEKY, Richard (1997). *Hungarian Rhapsodies: Essays on Ethnicity, Identity, and Culture*. USA: University of Washington Press.
- WOOD, Robin (1986). *Hollywood From Vietnam to Reagan*, USA: Columbia University Press.

Elektronik Kaynakları:

- URL-1: "Eskiz Ft. Kamufle-Sallan Yuvarlan".
<https://www.youtube.com/watch?v=j56cst9cBIY> (Erişim: 4 Mart 2019)
- URL-2: "Behind the Name". <https://www.behindthename.com/name/mia> (Erişim: 4 Mart 2019)
- URL-3: "Behind the Name". <https://www.behindthename.com/name/karmen> (Erişim: 4 Mart 2019)
- URL-4: "Behind the Name". <https://www.behindthename.com/name/dmitriy> (Erişim: 4 Mart 2019)